

KLI MAAT

WERK

ERS

Charlotte
Extercatte
& Joep
Boerboom

Boom

KLI

EEN BETER
KLIMAAT BEGINT
OP JE WERK

MAAT

WERK

ERS

Charlotte
Extercatte
& Joep
Boerboom

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

Meer informatie over deze en andere uitgaven vindt u op www.bua.nl.

© 2022 Charlotte Extercatte, Joep Boerboom & Boom uitgevers Amsterdam

Redactie: Tekstnarratief, Sabine Holtermann

Omslagontwerp: Buro Blikgoed, Egbert Clement

Ontwerp en opmaak binnenwerk: Justus Bottenheft

Illustratie '100 Months To Change' op pagina 12: Helmich Jousma

Foto Ray Anderson, pagina 26: © Come Clean, LLC, 2020 All Rights Reserved, Havey Pro Cinema

ISBN 978 90 2444 754 1

ISBN e-book 978 90 2444 755 8

NUR 801

Klimaatwerkers gezocht 7

1 MEER STAPPEN VOOR KLEINERE VOETAFDrukKEN 11

De planeet draait wel door. Maar hoe zit het met ons? 13

Klimaatverandering 16

Kantelpunten 18

Groot denken, klein beginnen 21

2 TEGELWIJSHEID VAN CO₂ UITSTOTEN NAAR CO₂ VASTHOUDEN: DE LESSEN VAN TAPIJTTEGELPRODUCENT INTERFACE 25

Leven één en twee 28

Leven drie 32

Mission Zero 35

Stop de verspilling 36

Minder uitstoot, meer groene energie 41

Drie vliegen in één klap met oude visnetten 43

De natuur als inspiratie 47

Mensenwerk 49

Beyond Zero 53

Het succes van Interface verklaard 55

3 **ANDERS DENKEN, ANDERS DOEN** 59

Rentmeesterschap 62

Kelderluik 66

Anders doen 67

4 **HENK** ... BESTRIJDT VERSPILLING EN BEVORDERT CIRCULARITEIT IN BEDRIJFSRESTAURANTS 71

Romereis 73

Alcoholbestrijding 76

'Elke dag 'n beetje duurzamer' 77

Vuilnisbak 81

Ambassadeurs 83

The Green House 86

5 **MARÍA** ... LEERT HAAR STUDENTEN ANDERS KIJKEN NAAR COMPLEXE (KLIMAAT)VRAGEN 89

Jesus Christ Superstar 91

Omdenken 94

Pijnlijke waarheid 97

Het *overview effect* 99

Opschalen 102

6 **AART KEES** ... ZORGT DAT ZIJN PROVINCIE-COLLEGA'S WERK MAKEN VAN HET KLIMAAT 105

- Dwalen door een atlas 107
- Klimaatrealist 109
- Rentmeesterschap 111
- Onverwachte inspiratie 114

7 **GEERT-JAN** ... VERGROOT HET KLIMAATBEWUSTZIJN VAN ZIJN COLLEGA'S EN BEDRIJFSLEIDING 119

- Doorzetter 121
- Schaken op drie borden 125
- Cultuurverschillen 127
- CEO meekrijgen 130

8 **KLIMAATWERK IN TIEN STAPPEN** 133

- De lessen van Henk, María, Aart Kees en Geert-Jan 135
- Veerkracht in tien stappen 139
- Vier randvoorwaarden 142
- Tien succesfactoren 143

9 **AAN HET (KLIMAAT)WERK!** 153

- Verschilmakers – verantwoording en dank 157
- Bronnen 159

**ALS WIJ NOU
VERANDEREN
DAN HOEFT
HET KLIMAAT
HET NIET TE DOEN**

Loesje

Klimaatwerkers gezocht

'S teeds meer Nederlanders vragen zich allang niet meer af *of* ze iets voor het klimaat kunnen doen, maar *wat* ze kunnen doen', aldus de voice-over in een televisie-spotje van de Rijksoverheid. In het filmpje zien we hoe Jim minder voedsel verspilt door een kliekje in de koelkast te zetten, Saïd zijn zolder isoleert, de familie Peters een duurzaam huis bouwt, Hannah haar energieverbruik checkt en Anouk haar bandenspanning. Prachtig allemaal, maar het spotje en de bijbehorende website iedereendoetwat.nl zien een belangrijke kans over het hoofd. Ze gaan alleen in op wat je *thuis* kunt doen. De bijdrage die je op je werk kunt leveren blijft onvermeld, terwijl de potentiële impact hiervan vele malen groter is.

Naar klimaatverandering kun je op verschillende manieren kijken. Laten we eerst de bril van een pessimist opzetten. Daar gaat-ie: de ijskappen smelten, de zeespiegel stijgt, de aarde warmt op. Door hittegolven en andere weersextremen mislukken oogsten en komt de voedselvoorziening in gevaar. Dieren worden bedreigd in hun leefomgeving, soorten sterven uit. Tot overmaat van ramp hebben we dit als mensheid ook nog eens grotendeels zelf veroorzaakt. Vervolgens zetten we de bril van de optimist op en komt het goede nieuws: we hebben de problemen dan wel zelf veroorzaakt, maar we hebben ook zélf de sleutel in handen om het tij te keren. We beschikken over voldoende inzichten en technieken om de opwarming van de aarde een halt toe te roepen. We kunnen de opwarming beperken tot anderhalve graad mits we nu handelen en fors minder broeikasgassen uitstoten. Elke stap op weg naar

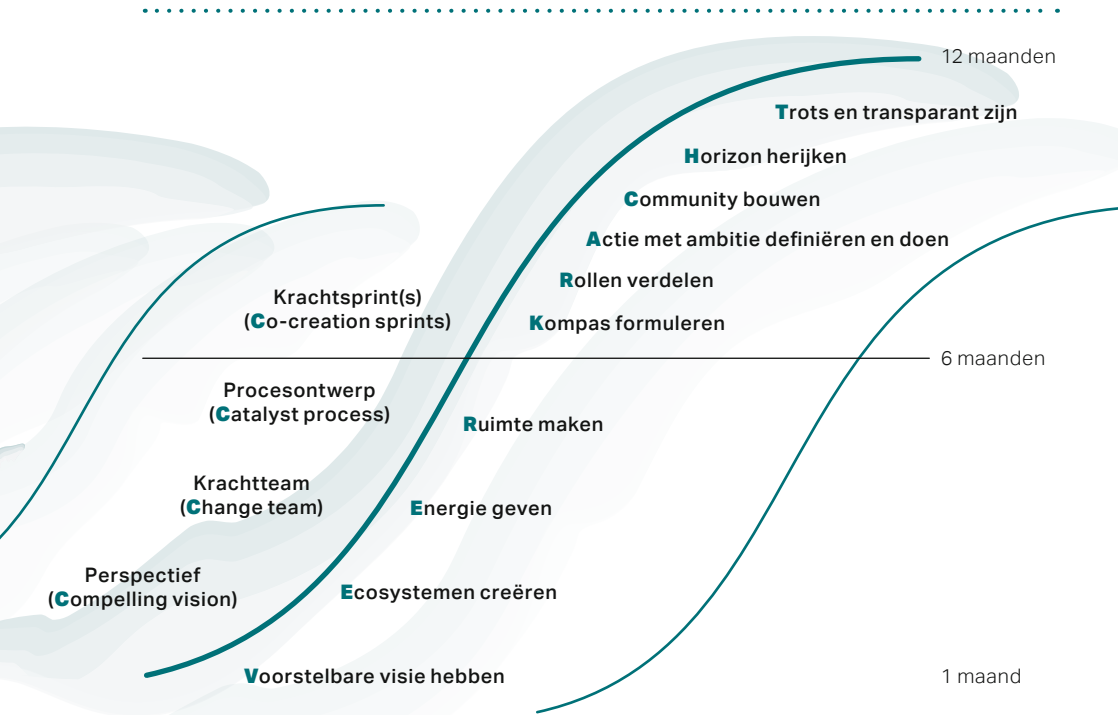
een klimaatbestendige toekomst is er één en de uitdaging is om dit met elkaar te organiseren. Thuis, maar vooral op het werk: in het bedrijfsleven, bij de overheid en in het onderwijs.

Wat is hiervoor nodig? Mensen die geen genoeg nemen met een *bullshitbaan* maar die werk willen doen waarmee ze echt iets bijdragen aan de maatschappij. Mensen die zich niet met oogkleppen op richten op snel financieel gewin en sluitende businesscases, maar die oog hebben voor de toekomst en willen samenwerken aan oplossingen. Mensen die in zijn voor een nieuwe uitdaging, het voortouw durven nemen en daarmee anderen enthousiasmeren en stimuleren.

Van zulke klimaatwerkers tref je in dit boek aansprekende praktijkverhalen. Zoals van Ray Anderson, oprichter van tapijttegelfabrikant Interface. Op een dag besloot hij dat zijn bedrijf geen negatieve impact meer mocht hebben op het milieu. Ondanks de scepsis die hij ontmoette, slaagde hij glansrijk in deze *Mission Zero*. Dat deed hij niet in zijn eentje. Hij verzamelde een *dreamteam* van deskundigen om zich heen en gezamenlijk wisten ze een gedragsverandering binnen het bedrijf en de markt voor elkaar te krijgen. Interface gaat inmiddels zelfs *beyond zero*: met tapijttegels die CO₂ vasthouden levert het een positieve bijdrage aan milieu en klimaat. Hiermee is het een voorbeeld voor andere koplopers — zowel bedrijven als overheden en kennisinstellingen — die hun ervaringen in dit boek delen. Zij laten zien dat je veel kunt leren van klimaatpioniers en dat je geen CEO of klimaatdeskundige hoeft te zijn om het verschil te maken.

Iedereen kan in zijn eigen bedrijf of organisatie een pionier worden, de eerste stap zetten en anderen meekrijgen in het klimaatwerk. Waarom dat zo hard nodig is, lees je in het eerste hoofdstuk van dit

Het 4C Veerkrachtmodel

Randvoorwaarden	Succesfactoren	Instrumenten
1 Perspectief (Compelling vision)	1 V oorstelbare visie hebben	Toekomsttekening
2 Krachtteam (Change team)		
3 Procesontwerp (Catalyst process)	2 E cosystemen creëren	Krachtenveldanalyse-in-het-kwadraat
	3 E nergie geven	Pioniersportretten
	4 R uimte maken	Kansenkaart, Besturingsmodel
4 Krachtsprint(s) (Co-creation sprints)	5 K ompas formuleren	Moodboard of infographic
	6 R ollen verdelen	Rollenspel
	7 A ctie met ambitie definiëren en doen	Projectplan
	8 C ommunity bouwen	(Online) samenwerkingsomgeving
	9 H orizon herijken	Reflectiesessie, Online dialoog
	10 T rots en transparant zijn	Communicatie, Rapportages

boek. In hoofdstuk 2 vind je het inspirerende praktijkverhaal van Interface en in hoofdstuk 3 laten we je kennismaken met de rentmeesterschapsbenadering die je helpt om op een andere manier naar je werk te kijken. Vervolgens lees je de verhalen van Henk, María, Aart Kees en Geert-Jan die ieder op hun eigen manier klimaatwerker werden. Aansluitend geven we je in het hoofdstuk *Klimaatwerk in tien stappen* aan de hand van het 4C Veerkrachtmodel (zie pagina 9) praktische handvatten om in jouw organisatie zelf aan de slag te gaan met klimaatwerk. Met deze stappen maken we een mix van diverse transitietheorieën én ruim 15 jaar praktijkervaring in het werken met klimaatpioniers toegankelijk en praktisch toepasbaar voor iedere professional en toekomstig professional.

Op 1 september 2021 ging de campagne *100 Months to Change* van start. Met klimaatpioniers van over de hele wereld werken we hierin samen aan een halvering van de uitstoot van broeikasgassen en aan de inzet van hernieuwbare grondstoffen in de tijd die ons nog rest tot 2030. We richten ons hierbij op gedragsverandering bij professionals binnen het bedrijfsleven, de overheid en het onderwijs. Kortom: op jou. Omdat we ervan overtuigd zijn dat jij de sleutel voor verandering in handen hebt. Hopelijk helpen de inspirerende voorbeelden en handvatten uit dit boek je om die sleutel om te draaien en te ervaren dat een beter klimaat begint op je werk.

AAN HET (KLIMAAT)MERKI

9

Tien jaar geleden stond klimaatverandering bij velen nog niet op het netvlies. Inmiddels gelukkig wel en nu rest alleen nog de vraag: hoe benutten we al het potentieel en beperken we de schade? En hoe gaan we om met de gevolgen van klimaatverandering? Klimaatwerk is een uitdaging. Voor het onderwijs, de overheid, het bedrijfsleven. En dus voor jou.

Het vraagt van het onderwijs de professionals van morgen zo op te leiden dat ze in staat zijn om te gaan met (klimaat)problemen en andere ingewikkelde vraagstukken. Het vraagt van de overheid om beleidsmakers en uitvoerders de ruimte te geven om — vertrouwend op hun morele kompas — durf te tonen en door te pakken. Het vraagt van het bedrijfsleven om verder te kijken dan financieel sluitende businesscases op korte termijn en om verantwoordelijkheid te nemen bij het helpen oplossen van het klimaatprobleem en andere maatschappelijke uitdagingen. Iedereen kan iets bijdragen. Als burger, als consument, als kiezer maar vooral: als werkende. Of je nou inkoper, marketeer, controller, ambtenaar, docent, directeur of eigen baas bent.

Wat vraagt dit van jou? In ieder geval om niet te wachten tot iemand je vertelt wat je moet doen. Neem zelf het initiatief en zet de eerste stap. In dit boek hebben we je hopelijk voldoende inspiratie en handvatten gegeven om te bepalen waar jij staat met je klimaatambities en om deze om te zetten in actie. Thuis, maar vooral op je werk.

De ene organisatie is verder in denken en doen dan de andere. Laat dit je niet ontmoedigen: juist in organisaties die van ver moeten komen, is veel klimaatwinst te behalen. Je hoeft bovendien niet in één keer de hele wereld te veranderen. Doe wat je binnen jouw eigen invloedssfeer kunt doen — en die invloedssfeer is vaak groter

dan je denkt. Dat is belangrijk, want veranderen doe je nooit alleen. Als je een paar mensen meekrijgt, en zij weer een paar anderen, ontstaat er beweging, een golf. Je zult merken dat het werkt en dat je er lol in krijgt. Want als iets werkt, wordt het vanzelf leuk.

Beschouw het als een reis waarbij je je reisdoel steeds voor ogen houdt, maar je onderweg laat verrassen. Ervaar hoe jij en je reisgenoten elkaar tijdens deze reis kunnen aanvullen en versterken.

Samen kunnen we van een anderhalvemetersamenleving naar een anderhalvegraadsamenleving: een samenleving die de opwarming van de aarde tot anderhalve graad beperkt weet te houden. Dat doen we allang niet meer enkel voor toekomstige generaties, maar ook voor onze eigen kinderen en onszelf. Dit doel bereiken is nog mogelijk, mits we nu allemaal een extra tandje bijzetten. Dus aan de slag!

Alle beetjes helpen bij het tegengaan van klimaatverandering. Maar het liefst wel beetjes die een grotere beweging in gang zetten. Je woning isoleren, afval scheiden of de fiets pakken? Vooral doen. Maar het echte verschil maak je op je werk.

Want verspilling tegengaan door thuis je klikjes te bewaren is mooi, maar nog veel mooier wordt het als je bij een cateraar werkt en ervoor zorgt dat jouw collega's in tientallen bedrijfsrestaurants minder voedsel weggooien. Het is een van de vele praktijkvoorbeelden van de klimaatwerkers die in dit boek openhartig vertellen over hun successen en over de vaak hobbelige weg daarnaartoe.

Klimaatwerkers laat zien dat je geen CEO of klimaatactivist hoeft te zijn om ook op jouw werk een positieve impact te hebben op het klimaat. Dankzij inspirerende voorbeelden uit het bedrijfsleven, de overheid en het onderwijs en aan de hand van een tienstappenplan met praktische tips kun je vandaag nog aan de slag in jouw organisatie.

Charlotte Extercatte (1978) is transformatie-expert en ontwikkelde een praktisch tienstappenplan voor klimaatwerkers. Ze werkt samen met Nyenrode Business Universiteit in het programma *Frontrunners in Stewardship* en is co-initiator van het wereldwijde transformatieplatform 100 Months to Change.

Joep Boerboom (1973) is biograaf en journalist en schreef onder meer de biografie *Jan Terlouw - Jeugdboekenheld op het Binnenhof*, projectgeschiedenissen (*Deining in de IJssel-delta*), bedrijfsgeschiedenissen (*Hofleverancier Boerboom*) en *Ouderenstrijd - De bewogen geschiedenis van 50PLUS*.

boomuitgeversamsterdam.nl
managementimpact.nl

